

СЛУЖБИТЕ ЗА СИГУРНОСТ, КАТО ЧАСТ ОТ БЪЛГАРО-ПОЛСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ПРЕЗ 60-ТЕ И 70-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

Стоян Стоянов

След края на Втората световна война България и Полша попадат в орбитата на СССР и започват да изграждат държавен социализъм от съветски тип. През годините на Студената война техните отношения не спират да се развиват както политически, така и икономически и културно. Службите за сигурност в този период не правят разлика.

По думите на българския комунист Вълко Червенков именно: *„Държавна сигурност представлява очите и ушите на партията“*, този факт не се променя дори и след края на неговото управление¹. Държавна сигурност (ДС) продължават да се модернизират, като си сътрудничи и с останалите „братски страни“, НРБ и ПНР и техните вътрешни министерства са пример за това. Техните отношения значително се развиват през 60-те и 70-те години на века.

Пример за това е 1965 г., когато от 29 септември до 4 октомври с. г. в София пристига делегацията на Министерството на вътрешните работи (МВР) на Полша, която провежда преговори с Комитета за държавна сигурност (КДС) при МВР на България.

---

¹ Политическата лоялност към БКП е водещият принцип, на който се подчинява работата на ДС след процеса на десталинизация. Всички важни решения за дейността на службите се подготвя от Министерството на вътрешните работи, внася се за разглеждане в съответните отдели на ЦК на БКП, но окончателното одобрение за тях е от колективното ръководство на БКП – Политбюро или Секретариата на ЦК. След 1965 г. до края на режима партийният контрол върху ДС е изцяло в ръцете на Живков. От средата на 50-те до 1967 г. ДС преминава през реформиране на системата с цел *„преодоляване на последиците от култа към личността“*, което става причина за спад на нейното политическо влияние. През 1967 г. се поставя началото на нова засилване и разрастване на структурите със създаването на Шесто управление – непрекъснатата политическа полиция на режима, чиято официална задача е да се бори с появата на „идеологическа диверсия“. **Вачков.**, Д. и др. НРБ от началото до края..., с. 268-269.

Двете делегации обсъждат въпросите за по-нататъшното разширяване на сътрудничеството и координиране на работата на органите на разузнаването и контрразузнаването на двете страни „в борбата с противника“. Като резултат от преговорите двете министерства подписват протокол за сътрудничество между двете вътрешни министерства и се договарят: да обменят обща информация веднъж годишно; да се развива взаимната обмяна на опит; систематично да се обменя информация за новите технически средства, оперативни техники, за проникване и техническа охрана и за разкриване средства за радиовръзка².

Според договореностите от 1965 г. подобна среща се предвижда да се състои и през следващата година. От 23 до 30 януари 1966 г. по покана от полска страна се провежда среща между Бюрото по оперативна техника на МВР на Полша и КДС при МВР на България. На нея участниците от преговорите потвърждават, че *„обмяната на опит между правителствата на двете служби е полезна“*. В Полша българската делегация използва случая да се запознае с изработката на оперативна техника за: телефонно подслушване, стайно жично и безжично обслужване, фотокамуфлаж и оперативна УКВ връзка³.

През 1969 г. отношенията по сигурността се задълбочават. От 17 до 20 юни 1969 г. в София отново се водят преговори между вътрешните министерства на България и Полша. В доклада от тях се казва: *„В хода на преговорите двете делегации обмениха информация за политическата и оперативна обстановка в ПНР и НРБ, за провежданата от империалистическите разузнавания подривна дейност против двете страни“*. Констатира се, че оперативната обстановка се усложнява в резултат на изострящото се международно положение, като за това се винят западните страни и по-конкретно САЩ, *„която води унищожителна война във Виетнам, помага на израелските агресори и провокира дейността на западногерманските реваншисти и задълбочаващата се криза в Близкия и Средния Изток. Всичко това влияе на оперативната обстановка и възникващите задачи“*. По време на четиридневните преговори двете делегации се договарят: да продължат подписания на 4 октомври 1965 г. Протокол за сътрудничество между двете вътрешни министерства в срок до 1971 г.; МВР на НРБ и МВР на ПНР ще провеждат съвместна активна работа в борбата против *„идеологическата диверсия срещу двете страни, които провеждат западните страни, особено комитета „Свободна Европа“, ревизионистките, троцкистите и*

²Архив на КРДОПБГДСРСБНА, ф. 58, оп. 1, а.е. 5, л. 13-14.

³Пак там, а.е. 13, л. 27-28.

ционистките центрове“; Контраразузнавателните управления на двете министерства се договарят да превеждат срещи за обмяна на опит по американска, западногерманска, гръцка и английска линия и да набележат съвместни мероприятия по обекти, интересуващи двете страни⁴.

Започналите през 60-те години по-близки отношения между вътрешните министерства на двете държави продължават и през 70-те години. През 1970 г. двете министерства правят още една среща от 29 септември до 6 октомври, като нейната цел е да се обсъдят нови тематични и производствени планове за следващите 1971-1972 г. Те се договарят да: обменят технически документи, взаимни доставки на оперативна техника, обмяна на научно-техническа и оперативно техническа информация, използване на нови методи и средства на оперативна техника и др.⁵ Срещите от този тип се запазват и през следващите години и това само може да е знак, колко важни остават службите за сигурност по време на Студената война.

От 29 септември до 6 октомври 1970 г. българска делегация, начело с инж. полковник Петър Барбалов, посещава Полша. Целта на визитата е да се обсъдят нови тематични и производствени планове за следващите 1971-1972 г. Според преговорите, двете министерства са на мнение, че сътрудничеството между тях трябва да продължи в следните области: обмяна на техническа документация, взаимни доставки на оперативна техника, обмен на научно-техническа и оперативно-техническа информация, използване на нови методи и средства на оперативната техника и периодични срещи на специалисти за обмяна на опит⁶.

През 1972 г. от българското МВР изпращат свой проект за споразумение, но предвид промените в Полша започнали от края на 1970 и началото на 1971 г. (протестите по Крайбрежието и смяната на управляващите в Полша), срещи на високо равнище между министерствата не се провеждат⁷. Едва през декември 1972 г. във Варшава се осъществяват разговори между ръководителите на оперативно-техническите управления при двете министерства⁸. Септември 1973 г. във Варшава се провежда и среща, на която се обсъжда: „поддривните центрове на радио „Свободна Европа“ и „Свобода“, ционистките центрове, духовенството, контраразузнавателната

⁴Архив на КРДОПБГДСРСБНА, ф. 1, оп. 10, а.е. 927, л. 2-5.

⁵Пак там, ф. 58, оп. 1, а.е. 74, л. 9-11.

⁶Архив на КРДОПБГДСРСБНА, ф. 58, оп. 1, а.е. 74, л. 9-11.

⁷Пак там, ф. 1, оп. 10, а.е. 1145, л. 1.

⁸Пак там, ф. 1, оп. 12, а.е. 237, л. 3.

работа срещу духовенството и научната интелигенция и борбата срещу идеологическата диверсия“⁹.

Среща между МВР на НРБ и МВР на ПНР се провежда и през 1974 г. От 17 до 20 юни с. г. двете делегации водят разговори във Варшава. В тях се казва, че „страните считат за необходимо и напред да се разширява, задълбочава и укрепва сътрудничеството, взаимодействието и да си оказват помощ във всички области на действие“¹⁰. В споразумението, което страните приемат на срещата (съдържащо общо 22 члена), включва: двете министерства да си разменят разузнавателна информация; да си сътрудничат в предоставяне на информация в областта на нови постижения; да си оказват помощ в съвместни операции в борбата срещу дейността на разузнавателните центрове на западните страни; се съгласяват „да се борят с туристи в своите страни, които провеждат вражеска и друга подривна дейност“; да провеждат съвместни мероприятия в борба срещу идеологическата диверсия; да провеждат координирани изследвания и коопериране в областта на конструирането и прилагането на нова оперативна, криминалистика и друга техника. Настоящото споразумение между двете министерства се сключва за неопределено време¹¹.

Наред с опитите да се запази разведряването от 1975 г. (Заключителният акт от Хелзинки), отношенията между вътрешните министерства на България и Полша продължават да се развиват. През 1978 г. МВР на НРБ и МВР на ПНР подписват Договор за сътрудничество. Съгласно него двете министерства се споразумяват да си сътрудничат срещу: вражеската политическа и идеологическа дейност; да си помагат в демаскиране и преодоляване на националистическите и ционистките тенденции насочени срещу двете страни; против идеологическата и друга подривна дейност към средите на творческата интелигенция и студентската младеж; разкриване канали за прехвърляне на антикомунистическа литература. Според споразумението формите на взаимодействие следва да бъдат: съвременна обмяна на аналитически, оперативни и сигнални информации; обмяна на опит и изпращане на работници за реализиране на специални задачи¹².

От изброените примери ясно се вижда как се развиват и колко важни си остават службите за сигурност по време на Студената война и как двете „братски страни“

⁹Пак там, л. 4-5.

¹⁰Пак там, ф. 1, оп. 13, а.е. 15, л. 1.

¹¹Пак там, л. 2-7.

¹²Архив на КРДОПБГДСРБНА, ф. 1, оп. 12, а.е. 240, л. 1-2.

непрестават да се модернизират в тази област. Като разбира се това не важи само за България и Полша или само за страните от Източна Европа, а е пример как се води Студената война между двата блока.

THE SECRET SERVICES AND THEIR PART IN THE BULGARIAN-POLISH RELATIONS IN 1960S AND 1970S

Stoyan Stoyanov

After the end of the Second World War, Bulgaria and Poland fell into the orbit of the USSR and began to build state socialism of the Soviet type. During the Cold War, their relationship continued to develop politically, economically and culturally. Security services in this period do not make a difference. The article aims to show how the two countries continue to develop and modernize their security services during this period.